

Конкурсна робота

Ідеологічний вплив на освітній процес в часи «застою»: на прикладі Маріупольської школи №60 (нині гімназії №2)

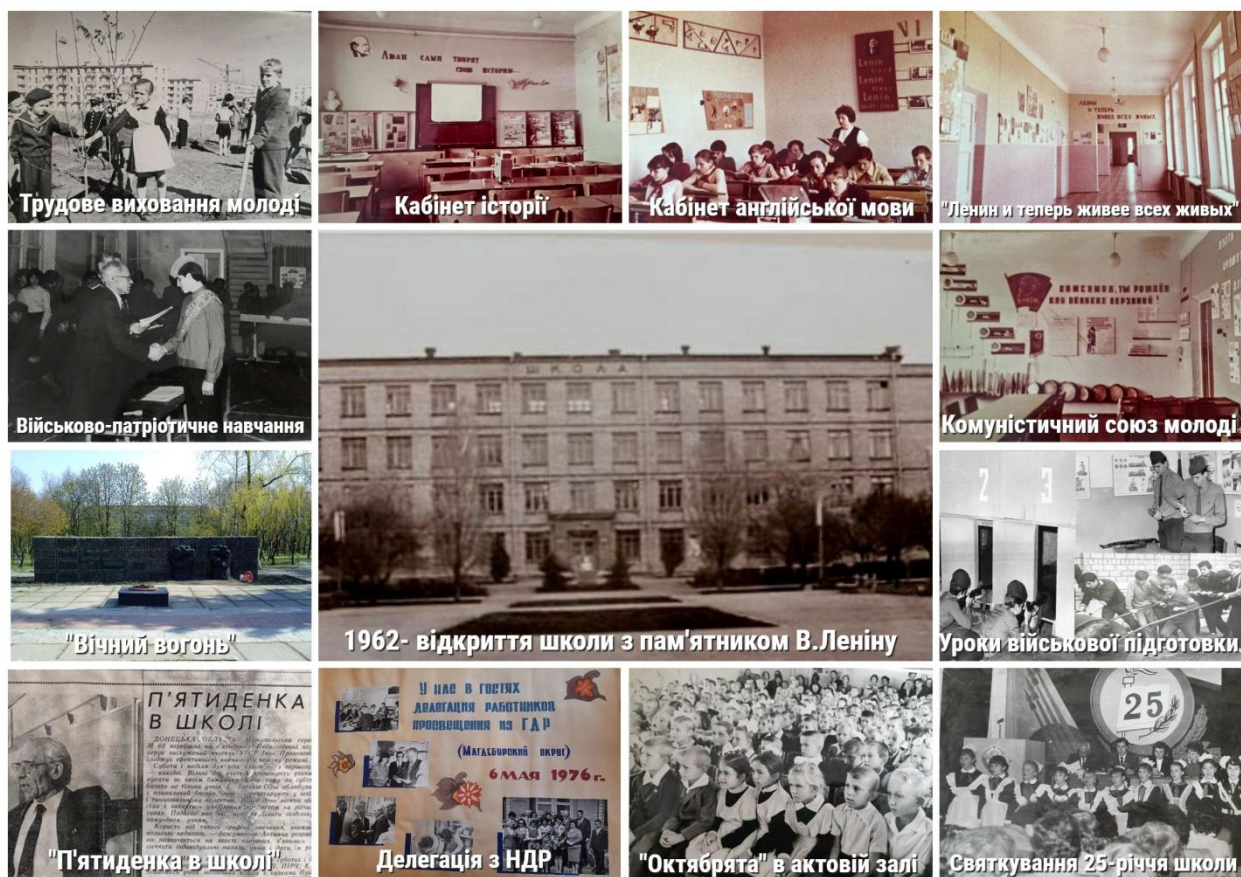
Виконали:

учениці 11- А класу
КЗ «Маріупольська гімназія №2
Маріупольської міської ради
Донецької області»
Комарова Наталія,
Соломович Анастасія

Науковий консультант:

Вчитель історії Маріупольської
гімназії №2
Журавльова В.А.

Маріуполь
2022

23 серпня 1962 року Виконком Жданівської (сучасний Маріуполь) міської ради затвердив акт будівництва школи № 60 на 920 учнів [1]. Ми бачимо центральне фото молоді школи, де в центрі знаходиться бюст В.Леніна.

Розташована школа була на пустирі – навкруги яри, камені і жодного дерева. Сила, що змінила ситуацію- педагогічний колектив вчителів та учнів, на чолі з першим директором Пірчем Іваном Прокоповичем, – колишнім завідувачем міського відділу народної освіти. Трудове виховання громадян було вагомою складовою комуністичної ідеології. Тому ми обрали одним з фото якраз процес засадження території школи деревами.

Перший педагогічний колектив складався з 46 вчителів. Саме ними був закладений той фундамент, на якому виховувалося кілька поколінь учнів, будувалися традиції, складався певний життєвий ритм. «А все-таки, ми були першими», пише у своїх спогадах Золотухін Є.М. - заступник директора. Що ж впровадив у навчально-виховний процес педагогічний колектив, що про школу відразу заговорив все місто? З 1968

року школа перейшла на роботу по кабінетній системі. Тоді навчальні кабінети були оснащені технічними засобами навчання: магнітофонами, програвачами, кадоскопа, фільмоскопами, апаратами ЛЕТІ, телевізорами. У школі було 7 кіноапаратів з набором навчальних фільмів, 2 радіовузла, селекторна зв'язок [7] .

Технічне оснащення вражає, це також ми бачимо на фото, які ми відібрали. Але на вивчення кожного предмету впливає ідеологічний чинник. Давайте розглянемо на прикладах:

1. Фото з кабінета історії - бачимо проектори (чого не у кожній школі можна побачити і зараз), але з цитатами та портретами Леніна - «Человек сам творит историю».
2. Кабінет англійської мови оснащений лінгафонною системою та вивчення теперішнього, минулого та майбутнього часів на прикладі фрази «Lenin lived. Lenin lives and Lenin shall live».
3. Напис у коридорі: «Ленин и теперь живет всех живых»
4. Кабінет комсомольської організації «Комсомол, ты рожден для великих дерзаний».

1976 рік – удосконалюється спортивний стадіон. Викладачі фізичної культури Статюк Д. Е., Сечкін В. І. власними силами створювали спортивний інвентар, оснащення, асфальтували стадіон та робили розмітки для рухливих ігор. Згодом цю роботу завершить Носенко І. П. Тобто інвестування з боку держави передбачено не було. *Крім того ми знайшли інформацію та фото про те як клалося асфальтоване покриття на стадіоні – зусиллями учнів старших класів.* Це покриття (так, далеко не в ідеальному стані) і досі обслуговує школу.

Вперше в місті при школі була побудована окрема будівля тиру і обладнаний військовий кабінет, фото яких збереглися у музеї. Велика заслуга в цьому належить викладачеві військової справи, підполковнику Швореву А.А. Викладачі фізичного виховання Стратюк Д.Є., Сечкін В.М., Носенко І.П. доклали багато зусиль в обладнанні спортивного залу

та стадіону. Прослідковуємо на фото якої величезної уваги приділяли військовому вихованню юнаків.

Учитель географії Корючева К.К. створила кабінет географії, заклала при школі фруктовий сад. Біологи школи Чумакова А.Я., Антипенко І.Д. на пришкільній ділянці проводили: посів злакових культур, різні досліди з вирощування рослин. Вчитель фізики Ганенко В.М. - альпініст - розрядник, вчив дітей не тільки премудростям предмета, а й скелелазінню, взимку і влітку водив хлопців по туристичним маршрутам Кавказького хребта в районі Ельбрусу. Вчителем трудового навчання була Чайковська А.М., вона вчила дівчаток не тільки шити, кроїти, в'язати і готувати обіди, а й виготовляти макети овочів, фруктів, квітів, які займали призові місця на виставках за межами школи і району. Організатор позакласної роботи Агудова Л.І. ввела традицію щорічно 1 -го вересня проводити свято квітів, створила клуб інтелектуальних зустрічей, який відвідували фронтовики, моряки, новатори виробництва. Цікаві свята інтернаціональної дружби проводили вчителі іноземних мов Фраскіні Е.Ф. , Садівник Н.Д. , Жукова В.С., провідну роль у всіх святах і шкільних заходах грали піонервожаті Бадуліна Т.Г., Арчибасова Л.А. і вчитель музики Тулько І.Г. З новими напрацюваннями педагоги школи брали участь у семінарах і виставках, які проводило Міністерство освіти Радянського Союзу. Вони ділилися з колегами технічними засобами навчання, які впроваджували в навчально-виховний процес. У школі широко практикувалося самоврядування учнів, які не тільки чергували по школі, а й здійснювали контроль за школярами, що порушили дисципліну або отримали незадовільні оцінки.

Працюючи з Єрміліною О.Г., ми задавали їй запитання з приводу русифікації, її вражень та найяскравіших спогадів про роботу у школі саме в період «застою»: «Що стосується часів застою, у нашій школі ніхто не утискав українську мову. Молодий тоді директор Іван Прокопович Пірч – заслужений вчитель України, нагороджений орденом

Леніна та почесний громадянин Маріуполя, самовільно запровадив «нововведення». До розкладу уроків увів тільки українську літературу. Коли дізналися посадовці «вгорі» дали директору 48 годин, щоб знайти вчителя, скласти розклад з урахуванням української мови та літератури. Було виконано. Декотрі з керівників звільняли своїх дітей від української мови, заручившись довідкою від лікаря. А таких було 1-2 на клас, на відміну від інших шкіл міста, де їх було по 5-6. Хоча, потім шкодували. Літературу читали, могли відповідати зміст прочитаних творів російською мовою. Звичайно, у певний період надавався пріоритет російській мові. Але українська мова від цього не страждала. В пошані були гуртки української мови. Дітям подобалося одягати вишиванку, виходити на сцену. Я сама вишивала. Не соромилася одягнути блузу з елементами українського орнаменту. Особливо, на екзамен» [14].

Отже колектив школи заслуговує поваги не тільки з професійної точки зору, слід враховувати особистісні риси характеру вчителів, відданість роботі, ідейність та ініціативність.

Шкільною традицією, крім святкування Першого і Останнього дзвоника, стало щорічне, а потім з інтервалом у 5 років, святкування Дня народження школи з конкурсами, змаганнями, концертами, нагородженнями. На святкових фото ми також бачимо вплив та ідеологізацію радянських лідерів, яскраві лозунги, присвячені датам «червоного жовтня», одяг дітей також звертає на себе увагу. На фото ми можемо побачити моменти святкування 25-річчя школи та святковий одяг школярів.

У школі була заведена книга пошани, яка поповнювалася фотографіями вчителів, що досягли успіхів у навчанні учнів. Ця книга та інші документи зберігаються в шкільному музеї, початок якому поклали Самаріна Р.С., Вишневська В.В. , Захаров В.М.

22 квітня 1978 року було відкрито музей школи [8]. У матеріалах музею було відтворено історію розвитку школи, історію піонерської та

комсомольської організації, творчу працю педагогів, їх громадську діяльність, дані про випускників.

Основними формами роботи музею були:

- Пошукова робота, завдяки якій поповнювалися матеріали музею
- Підтримка контактів із випускниками школи
- Вивчення та зберігання зібраного матеріалу та забезпечення його обліку
- Здійснення показу експонатів, виставок, експозицій
- Проведення екскурсій для учнів, читання лекції
- Використання матеріалів учителями під час уроку та в позакласних заходах.

Музей розширював можливості для інтернаціонального виховання. У розділі «Захисники Батьківщини» був зібраний матеріал про випускників, які виконували інтернаціональний обов'язок в Афганістані й нагороджені орденом «Червоної Зірки». Шкільний музей – це важлива частка у вихованні підростаючого покоління, але і в роботі музею особливо відчувається вплив мілітаризму, відображується зовнішньополітичний курс держави, акцентується увага на дипломатичних відносинах з тими країнами, що обрали соціалістичний напрям розвитку. *На фото бачимо експозицію присвячену приїзду делегації НДР до школи, що з одного боку підтверджує високий рівень розвитку навального закладу, адже з усього міста саме сюди було вирішено привезти міжнародну делегацію.*

За досягнуті успіхи у вихованні підростаючого покоління й високі показники у виконанні народногосподарських планів і соціалістичних зобов'язань загальноосвітня школа № 60 була занесена 7 травня 1980 року у Книгу Пошани Міністерства освіти України Республіканського комітету профспілки [7, с. 12]. Двоє вчителів з 38 осіб колективу було нагороджено орденом Леніна; десятеро - медаллю «За трудову доблесть»; чотирнадцять були «Відмінниками освіти УРСР».

25 вересня 1968 року школа була визнана кращою серед шкіл області (посіла I місце в «соціалістичному» змаганні за кращу підготовку

до 1968-1969 навчального року). Директора школи Пірча І. П. було нагороджено орденом Леніна, присвоєно звання «Заслужений учитель України» та «Почесний громадянин м. Маріуполя» [11]. Звичайно він ставав об'єктом багатьох статей, одну з яких *ми бачимо на фото оскільки школа стала першою у місті, що перейшла на 5-денне навчання.*

У школі були створені Ленінський зал, Зал бойової слави. Ленінська кімната - це осередок виховання молоді, формування їх громадянської позиції. Це кімната, де містилася атрибутика держави, школи, комсомольської та піонерської організації (прапори, сурми, краватки, статут комсомольця, піонера, документація). Тобто усі необхідні для пропаганди та агітації атрибути. У даній кімнаті проводилися засідання активу, це було місце, де будь-який комсомолец чи піонер міг отримати догану за погане навчання чи поведінку. Зал піонерів-героїв – це своєрідний музей, у якому зібраний і оформлений матеріал про юнаків та дівчат, які загинули в роки Великої Вітчизняної Війни. Саме в цій кімнаті відбувалися урочисті лінійки, прийом у піонери. Ідеологізація та героїзація участі дітей у військових діях нам здається зайвою.

Організатором позакласної виховної роботи була Агудова Л.І. Саме вона запровадила свято квітів 1-го вересня. Кожен клас виставляв свою композицію квітів під різними гаслами. Організатором позакласної роботи було створено клуб зустрічі з цікавими людьми. Запрошувалися Герой Радянського Союзу, льотчик 9-ї гвардійської Маріупольсько-Берлінської винищувальної авіа дивізії Дев'ятаєв, який здійснив втечу з німецького полону на ворожому літаку. Був у гостях і Герой Радянського Союзу, легендарний розвідник Березняк, який врятував місто Краків від знищення і став прообразом головного героя фільму «Майор Вихр». Відбулися зустрічі з артистом «Мосфільму» Івановим, який зіграв у фільмі «Молода гвардія» роль Олега Кошового, і сама Наталя Дурова, яка створювала циркові номери зі звірями. Звичайно, зацікавленість мали і зустрічі випускників школи зі звичайними моряками, які часто були за

кордоном і розповідали про все побачене, і зустрічі з новаторами виробництва. Ще однією традицією школи стало покладання квітів до пам'ятника «Вічного вогню» перед і після урочистих заходів. Учні віддавали дань пам'яті тим, хто загинув у роки війни заради майбутнього.

З появою даного пам'ятника, який серед маріупольців відомий як «кулаки» пов'язана трагічна історія, адже коли відбувалося будівництво школи та працювала будівельна техніка було знайдено масове захоронення. У процесі археологічних розкопок виявилось, що у 1941 році на цьому місці було розстріляно за оцінками краєзнавців до 9 тис. дітей, дорослих єврейської національності та сімей радянських партійних діячів. Пам'ятник було споруджено у 1964 році з метою вшанування пам'яті загиблих та привертанню уваги щоб ці події більше ніколи не повторися словами «берегите мир, берегите». *На фото ми бачимо як змінився вигляд прилеглої до школи території та меморіал, позаду якого бачимо сам навчальний заклад.*

Незмінним був і конкурс – парад «справжніх хлопців». До Дня перемоги, до свята Радянської Армії готувалися юнаки. Вони вчилися красиво, струнко маршувати, вивчали пісні, які виконували під час руху, готували єдину військову форму. *На фото ми бачимо момент нагородження переможця одного з таких конкурсів.*

Допомагали організаторові виховної роботи піонервожаті Бадуліна Т. Г., Арчибасова Л. А. і вчитель музики та співів Туяхов І. Г.

Про успіхи будь якої школи говорять її випускники. Багато випускників середньої школи № 60 стали видатними вченими, видатними фахівцями в галузі науки, медицини, освіти: Пірч Ігор Іванович, випускник 1968 року, Золотухін Сергій Євгенович (1972), Коденцова Віра Митрофанівна (1973), випускники 1975 - Пірго Сергій Костянтинівич та Коротков Ігор Георгійович, Свистунов Ігор Ваніфатьєвіч(1979), Біла Світлана Олексіївна (1984), Ломберг Володимир Михайлович (1988). Багато випускників обрали політичний шлях в країні: Решетняк Ігор

Миколайович (1980), Романюк Олександр Володимирович - випускник 1987 года, обрані до Маріупольської міської ради.

Таким чином період 1964 – 1982 років для школи № 60 є періодом її становлення та розвитку. Саме в цей час школу очолює її перший директор Пірч Іван Прокопович, ім'я якого було занесене до Книги пошани УРСР та списку почесних громадян нашого міста. Був створений сильний педагогічний склад. Учні показували високі освітні результати що послугувало підставою до внесення до Книгу Пошани Міністерства освіти України Республіканського комітету профспілки. Відбулося облаштування як околць школи так і матеріально-технічної бази навчального закладу. Навчання відбувалося по кабінетній системі (20 предметних кабінетів), в 1972 році результати роботи колективу було представлено на республіканській виставці «Достижений Народного Хозяйства», 20 разів за 25 років школа займала I місце в соцзмаганнях серед шкіл району. В школі працював тир для стрільби, бібліотека, їдальня, актовa зала, музей школи, Зал Бойової та Трудової слави.

Проте, якщо розглядати розвиток школи в аспекті національного розвитку то слід сказати, що навчання відбувалося на російській мові в рамках радянської ідеології. Період «застою» дав потужний імпульс русифікації. Освіта була механізмом її поширення, інструментом створення так званого єдиного «радянського народу», відбувалося поглиблення ідеологізації суспільства, та денаціоналізації навчального процесу, що закріплено в основних законодавчих актах [3;5;10].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

ДЖЕРЕЛА:

1. Акт строительства школы № 60 от 23 августа 1962 года // Инвентарная книга музея школы № 60. – С. 3
2. Комплексный план социально – экономического развития г. Жданова на 1986 – 1990 годы. – Донецк, 1989
3. Конституція СРСР 1977 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hist.msu.ru/ER/Text/cnst1977.htm>
4. Копія витягу з книги пошани Міністерства освіти України Республіканського комітету профспілки від 17.05. 1980 // Инвентарная книга музея школы № 60. Раздел « О нас пишут». – С. 36
5. КПРС в резолюціях і рішеннях конференцій, з'їздів, пленумів ЦК КПРС.– 1986.– Т.9
6. Краткая информационная справка исполкома Ждановского городского совета депутатов трудящихся. – Мариупольский краеведческий музей. – Научная библиотека
7. Літопис гімназії № 2. – Маріуполь: Видавництво «Рената». – 2012, 79 с.
8. Приказ № 128 от 2 октября 1978 года «О создании музея школы № 60» // Инвентарная книга музея школы № 60. – С. 5
9. Постанова від 2 листопада 1978 №518 « Про заходи по дальшому вдосконаленню вивчення і викладання російської мови в УРСР». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/518-78-п>
10. Постановление Совета Министров РСФСР от 20 июля 1972 г. N 426 «О завершении перехода ко всеобщему среднему образованию молодежи и дальнейшем развитии общеобразовательной школы» (с изм. и доп., внесенными Постановлением Совмина РСФСР от

25.03.1987 N 108 - СП РСФСР, 1987, N 5, ст. 41). – [Электронный ресурс]. – Режим

доступа: <http://zakon.law7.ru/base18/part5/d18ru5156.htm>

11. Решение исполкома от 19.04.1995 №101 о Присвоении Пирчу И. П. звания Почетный гражданин Мариуполя. – Режим доступа: <http://marsovet.org.ua/articles/show/article/703>

ЛІТЕРАТУРА:

12. Гашененко Н. Социально – экономическое и культурное развитие Мариуполя в 1945 – 1991 годах // Мариуполь и его окрестности: взгляд из XXI ст. / Н. Гашененко. – Мариуполь: Издательство «Рената», 2006. – С.243 – 262
13. Гірда В. Гімназії № 2 – 50 років // Іллічівець / В. Гірда. – 29.09.2012 р. – № 105. – С. 5
14. Інтерв'ю з вчителем Єрміліною О.Г. від 21 лютого 2022 року